

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет іноземних мов
Кафедра англійської філології**

**ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ
АДВЕРБІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ (З РОЗРОБКОЮ КОМПЛЕКСУ
ЗАВДАНЬ ДЛЯ ЗЗСО)**

Кваліфікаційна робота
студентки групи АЗЛм-24
ступінь вищої освіти: магістр
спеціальності 014.02 Середня освіта
(Мова та зарубіжна література
(англійська))
Семенової Наталії Володимирівни

Керівник: кандидат педагогічних
наук, доцент Зоренко І.С.

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Семенова Наталія Володимирівна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело. Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

Семенова Наталія Володимирівна

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЇ	7
1.1.Фразеологія як окрема підсистема мови	7
1.2.Поняття про внутрішню форму фразеологізмів	19
Висновки до розділу 1.....	23
РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ АНГЛІЙСЬКИХ	
ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ АДВЕРБІВ	26
2.1.Особливості структури	27
2.2.Типи фразеологічних адвербів за семантикою	38
2.3. Комплекс завдань до вивчення фразеологічних зворотів англійської	
мови	50
Висновки до розділу 2	57
ВИСНОВКИ.....	60
ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	63

ВСТУП

Фразеологія – порівняно молода, самостійна лінгвістична дисципліна, обсяг проблем якої недостатньо визначений та вивчений, а тому викликає певні труднощі в дослідників та тих, хто вивчає іноземну мову. Майбутні філологи, вчителі англійської мови повинні бути обізнаними щодо предмета, основних понять та категорій даної лінгвістичної галузі.

Фразеологічний фонд англійської мови, що складається з високоінформативних одиниць, є багатою спадщиною мови та культури, їх скарбницею. Фразеологізмами називають стійкі сполучення слів, що є семантично та функціонально неподільними роздільно оформленими еквівалентами слів, що висловлюють єдине поняття. За своєю синтаксичною функцією такі сполучення виявляються рівнозначними слову.

Фразеологічно-ідіоматичний склад мови здавна зацікавлював багатьох вітчизняних мовознавців та зарубіжних лексикографів. Цінні спостереження та наробки щодо фразеологічної теорії знаходимо у працях О.О.Потебні, М.Ф.Алефіренко, К.Т.Баранцева, О.Ю.Дубенко, Ф.П.Медведева, В.В.Виноградова, а також у лексикографічних джерелах А.Маккая, Г.Колліса, В.Макморди.

Фразеологізми дуже різноманітні за функціональною, семантичною і структурною сутністю. Починати їх вивчення необхідно з тих, що найбільш явно виступають як словесні еквіваленти, тобто з власне ідіом, поступово переходячи до інших різновидів функціональних еквівалентів слова, що не мають того ступеня ідіоматичної ізоляції, котрий спостерігається у фразеологічних зрощень та єдностей.

Тож, специфічність об'єкта дослідження та недостатня вивченість певних аспектів фразеології (визначення сутності, статусу окремих груп

фразеологізмів, їх класифікація та функціонування) визначає **актуальність** даної роботи й обумовлює вибір її теми.

Мета дослідження – виявити особливості семантики та структури англійських адвербіальних фразеологізмів, а також розробити комплекс завдань та вправ до їх вивчення в середній школі.

Виходячи з поставленої мети, ми намітили такі **завдання**:

- визначити аспекти фразеології як лінгвістичної дисципліни;
- проаналізувати особливості побудови, структурні моделі та структурні варіанти англійських фразеологічних адвербів;
- запропонувати їх класифікацію з точки зору семантики;
- розробити комплекс завдань до вивчення англійських фразеологічних адвербів.

Об'єкт дослідження – фразеологічні адверби англійської мови.

Предмет – їх структурно-семантичні особливості.

При написанні та виконанні роботи ми використовували такі **методи** дослідження: метод аналізу наукової літератури, метод фразеологічного аналізу, аналіз за словниковими дефініціями, компонентний аналіз.

Матеріалом дослідження стали понад 550 адвербіальних фразеологічних одиниць, добраних із фразеологічних та тлумачних словників.

Теоретична значущість роботи полягає у розробці окремих аспектів англійської фразеології.

Практична цінність - у можливості використання матеріалів дослідження у практичному курсі англійської мови, на факультативних заняттях із лексикології, фразеології.

Робота **складається** із вступу, двох розділів, висновків, переліку скорочень, списку використаної літератури.

У вступі визначаються актуальність теми, мета, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, теоретична та практична значущість роботи.

У першому розділі аналізуються аспекти фразеології як самостійної лінгвістичної дисципліни, аналізуються погляди та підходи різних вчених у даній галузі.

У другому розділі розглядаються особливості побудови, структурні моделі та структурні варіанти англійських фразеологічних адverbів; запропонована їх класифікація з точки зору семантики; розроблено комплекс завдань до вивчення англійських фразеологічних адverbів у ЗЗСО.

У висновках підводяться підсумки дослідження, описуються перспективи подальшої роботи.

Загальний обсяг роботи – 62 сторінки. Використані джерела – 60 позицій.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЇ

1.1. Фразеологія як окрема підсистема мови

Фразеологізми або фразеологічні одиниці (далі ФО) є невіддільною частиною будь-якої мови. Висловлювання, які зазвичай передаються з покоління до покоління, завжди привертали увагу філологів [2; 5; 9; 10; 21; 48]. У словниках і збірниках фіксувалися й пояснювалися, головним чином у стилістичних цілях, вирази, сенс яких зазвичай не впливав на значення слів, що їх становили, але які, тим не менш, були доречними, барвистими, живими засобами проявів думки.

Сам термін «фразеологія» в буквальному значенні означає «вчення про мовні звороти» (від грецьк. *phrasis* «зворот, вираз» та *logos* «поняття, вчення») [15, с. 855]. Такий багатоаспектний по суті зміст терміну зберігся і донині. Термін вживається для назви особливого розділу лінгвістики, що вивчає все різноманіття фразеологічних зворотів безвідносно до їхньої граматичної будови та значення.

Розвиток фразеології як лінгвістичної дисципліни у вітчизняному мовознавстві перегукується з працями цілого ряду дослідників [19; 23; 51], які вважали доцільним багатосторонній аналіз та лексикографічний опис ФО на науковій основі.

Започаткували фразеологію такі лінгвісти, як Ш.Баллі, О.О.Потєбня [18; 27] та інші. У своїх монографіях та статтях вони аналізували змістовні та граматичні особливості стійких поєднань слів, замислювалися про природу їх стійкості та відтворюваності. Ними досліджувалося, як мислення відбивається на сполучуваності слів, зокрема на складі відомих звичайних виразів (приказок та прислів'їв, афоризмів), вказувалося, що в значенні таких висловів міститься

певний моральний закон, виражений стисло й чітко. Відзначені були такі властивості цих виразів:

- необхідність їх запам'ятовувати;
- невідповідність правилам граматики;
- формальна стабільність із можливістю її видозміни при збереженні смислової цілісності як базової ознаки.

Питання знакового характеру фразеологічних зворотів вперше поставив і вирішив у психолінгвістичному аспекті О.О.Потебня. Поєднуючи поняття системи мови з поняттям загального смислового контексту мовлення, він побачив умови відтворюваності стійких виразів у їх внутрішній формі, яка має величезну життєву силу. Ця думка підтверджує можливість створення яскравого образу відносно невеликими розумовими ресурсами [18, с. 61]. Важко переоцінити той внесок, який зробив дослідник в історичний опис фразеологічних зворотів, в пізнання закономірностей їх творення як символів мови.

Академік П.Фортунатов та його школа поставили проблему вивчення стійких висловів з погляду семантичних і граматичних ознак їх компонентів [18, с. 68]. На основі семантичних ознак фразеологічні звороти були визнані словами, а на основі формальних – словосполученнями (за винятком повністю незмінних прислівникових виразів), тобто в кінцевому рахунку якоюсь проміжною категорією.

В останні роки приділяється велика увага до вивчення природи, характеру ФО, їх місця у системі мови, в ієрархії лінгвістичних наук. Головним завданням ідіоматики вважається створення класифікації словосполучень за їхньою внутрішньою структурою, за їхніми зовнішніми синтаксичними функціями та за їхніми значеннями. При цьому ідіоматика визначається як

універсальна ознака, тому що будь-яка ділянка мовного потоку має свою ідіоматику, як вона має свою фонетику, морфологію, синтаксис і семантику [3; 23]. Але також не виключається можливість класифікації поєднань за рівнем ідіоматичності. Зі всього різноманіття ідіом виділяються певні класи фразеологізованих поєднань-ідіоматизмів, наприклад, клас фразеологічних серій, запропонованих Ш.Балли [27], клас фразеологічних сполучень В.В.Виноградова [23, с. 139] тощо.

Відомі праці академіка В.В.Виноградова [18, с. 291] поклали початок широкому дослідженню, викликавши інтерес у філологів до цього лінгвістичного об'єкту. Саме вітчизняні вчені відкрили стійкі поєднання слів, відзначили їх закріпленість у мові завдяки багаторазовому повторенню і стійкості лексичного складу та порядку слів, встановили наявність змінних і незмінних поєднань слів, помітили різницю між поєднанням і складним словом. Їхні плідні роботи містили багато глибоких думок, які вказали шлях пізнішим дослідженням.

Сучасну теорію фразеології розробляють кілька груп дослідників. Слід зазначити, що у сфері дослідження фразеології зарубіжне мовознавство відстає вітчизняного. Досить сказати, що в англійській та американській лінгвістиці немає навіть позначення такого розділу науки про мову.

Більшість із закордонних лінгвістів, займаючись проблемою фразеології, зупиняються лише на складанні словників та списків ідіом, але без їхньої класифікації та аналізу. При цьому термін «ідіома» не уточнюється і розуміється дуже широко [28; 32; 34; 45; 54]. Під ідіомами в даному випадку розуміється особливе вживання деяких слів, а також особливі вирази та звороти, які, завдяки довгому вживанню в мові, стали застиглими стереотипними висловлюваннями [15, с. 240].

Підхід вітчизняних дослідників до цієї проблеми відрізняється методами

дослідження, а іноді і фразеологічними концепціями. На сучасному етапі різноманітність підходів до основних проблем фразеології – органічно необхідне явище, яке збагачує науковий процес.

Як самостійний розділ лексикології, фразеологію вперше було виділено Ш.Баллі [27]. Він заклав основи синхронічної фразеології, тому концепція Ш.Баллі безперечно цікава і в даний час.

До середини 60-х років XX століття, завдяки дослідженням вітчизняних вчених та зарубіжних лексикографів, окреслюються основні контури фразеології як самостійної дисципліни, з'являється ціла плеяда послідовників філологів-класиків, куди входять такі видатні вчені, як О.В.Кунін, Б.М.Ажнюк, М.Ф.Алефіренко, А.Баран, М.Зимомря та інші.

Плідність цього періоду велика та безперечна. Але вже в цей час стали виявлятися розбіжності у думках щодо типології фразеологізмів, обсягу фразеології, методів дослідження.

Цьому багато в чому сприяла проблематичність висунутих попередниками постулатів. Так, основним протиріччям концепції В.В.Виноградова є концепція зв'язаного значення, оскільки, з одного боку, дане значення виділено з урахуванням колишніх вживань, тобто номінативних процесів, а, з іншого боку, пропонується розглядати його в рамках узусу й описувати на основі утворених ним серій [23, с. 139].

Якщо класичний період розвитку фразеології знаменується прагненням зберегти основні положення, висловлені засновниками фразеології, то посткласичний – прагненням освоїти нові методи й описати фразеологічний склад або тільки як систему всіх складових одиниць, або як підсистему лексики.

Виділення фразеології в окрему підсистему мови надзвичайно важливе. Поділяючи точку зору багатьох лінгвістів на розуміння фразеології як особливої

підсистеми або як особливого фразеологічного рівня [1; 37; 51], ми виходимо з наступних характерних для мовних підсистем положень, що вже знайшли визнання в мовознавстві:

- Фразеологія – це підсистема, що характеризується певним набором ознак, будь-яка з котрих може приймати ті чи інші значення, та як самі ознаки, так і діапазон їх значень можуть бути специфічними для даної підсистеми.

- Відношення ознак та їх значень у підсистемі може бути представлене у вигляді моделі. Накладаючи ті чи інші обмеження на самі ознаки або їх значення, можна виокремлювати всередині цієї підсистеми всілякі дрібніші підсистеми, які можуть бути між собою в різних відносинах.

Фразеологічна підсистема має свою специфіку. Вона виділяється з лексичної підсистеми як за походженням своїх одиниць, так і за іншими своїми характеристиками.

Якщо виходити із загальних показників елементів і зв'язків різних систем та підсистем мови, то з погляду нижчого рівня фразеологічна одиниця конституюється одиницями цього рівня, тобто словами, інтегрує їх, а з погляду вищого рівня сама ФО є конститuentом речення, виконуючи ту ж роль, що й слово [18, с. 217]. Речення безпосередньо інтегрує ФО у своєму складі, тоді як змінне словосполучення не є безпосереднім конститuentом речення – воно вводить у речення слова. Змінне словосполучення стоїть між словом і реченням і допомагає слову стати конститuentом речення, ФО входить у речення в готовому вигляді.

Отже, якщо припустити, що фразеологічна підсистема існує фактично і виділяється лінгвістично, то фразеологію можна віднести до такої підсистеми мови, одиниці якої розташовані між лексемами і реченнями і яка має всі структурні ознаки інших підсистем мови. Фразеологія – багатоаспектна лінгвістична дисципліна, при дослідженні якої використовуються

найрізноманітніші лінгвістичні методи. Теорія фразеології – одна з найбільш складних лінгвістичних теорій, оскільки фразеологія виникла й розвивається на стику таких галузей мовознавства, як лексикологія та семасіологія, синтаксис та морфологія, стилістика, соціолінгвістика та психолінгвістика. Це і є причиною деяких розбіжностей серед відомих вітчизняних учених щодо теорії фразеології.

Підстави виділення і право існування фразеології поруч із іншими лінгвістичними дисциплінами визначається об'єктивними чинниками. Фразеологізм – таке ж об'єктивне явище в мові, як і слово. Склад таких виразів у цілому стійкий, єдиний, як стійкий і єдиний склад слів. Фразеологізми були і є в мові, вони відзначаються протягом усієї історії мови, про що свідчать і давні пам'ятки писемності, і твори літератури нового часу.

В останні роки більшість лінгвістів упевнилися, що фразеологія – самостійна дисципліна.

У наш час продовжує розвиватися фразеологічна теорія, проводяться дослідження на матеріалі різних мов. Фразеологічна теорія англійської мови була розроблена О.В.Куніним у його праці «Основні поняття фразеології як лінгвістичної дисципліни» [23, с. 132]. У рамках своєї фразеологічної теорії він визначив предмет фразеології й запропонував метод фразеологічної ідентифікації, що було виключно важливим не тільки в теоретичному, але й в практичному відношенні, оскільки було визначено наукові принципи відбору одиниць фразеологічного словника. Важливим аспектом розгляду основних шляхів становлення фразеологізмів було також створення структурно-семантичної класифікації ФО. Основою фразеологічної теорії стала розробка поняття стійкості ФО – основної її властивості, котра визначалася як репродукованість у готовому вигляді.

Стійкість ФО – явище комплексне, що містить у собі різні типи стійкості на різних рівнях. Виділяються також okazіональні роздільнооформлені ФО, що

стало основою для розробки цілого напрямку англійської фразеології – вивчення стилістичного використання фразеологізмів, формування розділу фразеологічної стилістики [42, с. 98].

На сучасному етапі можна виділити два загальних напрями в дослідженні фразеології, що безпосередньо стосуються питань якісної характеристики ФО та визначення складу таких одиниць.

Основою першого напрямку є визнання того, що ФО – це така одиниця мови, котра складається із слів, тобто є за своєю природою словосполученням.

У цьому напрямку проблема визначення об'єкта дослідження фразеології вирішується в залежності від того, чи розглядається як фразеологізм будь-яке реальне словосполучення, або ж тільки деякі з них класифікуються як фразеологізми.

Основою другого напрямку є твердження, що фразеологізм – не словосполучення, а така одиниця, що складається не із слів, а основні її компоненти не повинні ототожнюватися зі словами.

Якщо слово як лексична одиниця існує в мові та в мовленні тільки в єдності форми та змісту, то слів у такому розумінні у складі фразеологізмів немає.

Об'єктом фразеології як наукової дисципліни серед інших лінгвістичних дисциплін є вислови, котрі лише генетично, тобто за походженням є словосполученнями.

Такі одиниці розкладаються лише етимологічно, тобто поза системою сучасної мови в історичному ракурсі [56]. Такі вислови протиставляються словосполученням, вони за сукупністю ознак якісно особливі й вичленовуюються від граматичних сполучень слів. Тому йдеться не про переосмислення окремих слів, не про часткове або повне перевизначення словосполучення, а про таке якісне перетворення, коли на основі конкретного

словосполучення виникає особлива одиниця – фразеологізм.

Словосполучення, що стають фразеологізмами, втрачають ознаки словосполучення, переходять в особливу одиницю з власними ознаками. Тобто фразеологізм стає самостійною одиницею мови.

Дослідження фразеології збагачує мовознавство, вносить суттєві поправки до уявлення мови як системи, як механізму мовленнєвої діяльності.

Фразеологія робить суттєвий внесок в дослідження закономірних відношень між формою та змістом у мові на різних рівнях, між номінацією та комунікацією та їх співвідношення з різними мовними структурами або конструкціями.

Фразеологічні явища входять у сувору ієрархію мовних рівнів, порушують регулярний автоматизм взаємодії, впливають на історичний розвиток словникового складу [18, с. 279].

У даній роботі не проводиться огляд різних фразеологічних концепцій, у ній також не ставиться завдання визначити межі фразеології. Поняття «фразеологія» трактується як таке, що містить у собі сукупність стійких поєднань слів тієї чи іншої мови з повністю або частковим переосмисленим значенням. Звісно є доцільним дотримуватися загальноприйнятих визначень ФО і фразеології загалом, а саме: фразеологічна одиниця – це стійке поєднання слів із повністю чи частково переосмисленим значенням, а фразеологія – лінгвістична дисципліна, яка вивчає фразеологічні одиниці та фразеологічний склад мови [7, с. 234, 242]. Отже, фразеологію можна розглядати як мікросистему, що входить у загальну систему мови, тобто розглядати фразеологічну мікросистему, що складається з двох підсистем – підсистеми відносин і підсистеми побудови.

Фразеологічний склад мови системний за характером, він не є простим набором ізольованих фразеологізмів, а ФО – це елемент фразеологічної

системи, якій властиві певні закономірності, тому що вона є впорядкованою множинністю [49, с. 369]. Розуміючи під системою взаємозалежне розташування елементів мови та відносини між ними, можна зробити висновок, що фразеологічну систему створюють набір ФО, закономірності їх утворення, внутрішні властивості та відносини між компонентами, відношення ФО до одиниць інших рівнів, специфіка їх значення. І хоча смислова структура фразеологізмів так чи інакше пов'язана зі змістовною структурою слова, фразеологізм у семантико-функціональному плані лише аналогічний слову і не є, суворо кажучи, його емоційно-експресивним синонімом.

У 70-х роках ХХ століття виникла і активно розробляється нова теорія – теорія номінації, фразеологічної зокрема [15, с. 486], що стала значним кроком вперед у розробці теоретичних питань науки фразеології.

Фразеологізм як складне, часом суперечливе, явище через розмитість значення займає у структурі мови особливе місце. Фразеологічна одиниця – особливий лінгвістичний знак, який якісно відрізняється від інших. Поняття фразеологічного значення ґрунтується на сукупності особливостей семантичної структури ФО.

Можна сказати, що творення фразеологічних одиниць є синтетичним процесом у найточнішому значенні цього слова, коли створюється те, чого не було в жодній із частин, що з'єдналися. Тому фразеологічне значення – явище складніше, ніж лексичне значення, воно є значенням комбінаторним в тому сенсі, що воно по-різному детермінується значеннями компонентів ФО, взятих на семантичному рівні [1; 20; 25; 36; 43]. У даний час відмінність фразеологічного та лексичного значень визнається всіма лексикологами та фразеологами.

Проте відмінність фразеології від лексики не треба перебільшувати. Потрібно пам'ятати завжди про їх тісну спорідненість і відносну

детермінованість. В основі специфіки фразеологічної семантики лежить той факт, що фразеологічні одиниці завжди є утвореннями вторинної номінації. Функціонуючи в мові, вони відображають не фрагмент дійсності, названий компонентами фразеологічної одиниці, а виражають поняття про інше явище реального світу, яке і називається денотатом ФО. У цьому поняття денотативне значення виникає внаслідок вторинної екстралінгвістичної спрямованості, тобто перенесення назви з однієї ситуації на іншу.

Зростаючий інтерес до проблеми зв'язку мови, мислення і дійсності тягне за собою більш глибоке розуміння ролі людського фактора в мові, оскільки мова покликана реалізовувати комунікативно-розумові наміри людини в мовленнєвих актах [14, с. 30]. Нині людський чинник є центральним поняттям функціонального мовознавства.

Фразеологічні одиниці входять у сферу такої семантики, де всі значення орієнтовані на людину і відображають взаємодію людини і світу, що проявляється як у чуттєвому сприйнятті, так і в оцінному ставленні людини до дійсності. Досліджуючи фразеологічні одиниці, можна простежити всю історію людського суспільства, а також зіставити своєрідність еволюції двох (або більше) окремо взятих угруповань. Тенденція до співпраці та консолідації між представниками різних націй, що виникла останніми роками, змушує людей звертатися до історії, традицій, культури один одного, пильніше вдивлятися у своєрідність менталітету чи світорозуміння тієї чи іншої нації [1; 11; 41]. Перелічені чинники визначають необхідність дослідження одиниць фразеологічного характеру на основі лінгвокультурологічного підходу.

У зв'язку зі зміною діяльності змінюється картина світу, з'являються нові фрагменти, які знаходять свій відбиток у мові й у фразеології, оскільки фразеологічні одиниці пов'язані з життям народу, з його традиціями й звичаями, з його діяльністю, розвитком техніки, культури, науки, засобів тощо.

Між картиною світу, як відбиттям реального світу, і мовною картою як його фіксацією, складаються непрості відносини [15, с. 280]. Фразеологічні одиниці – колективна пам'ять носіїв мови, пам'ятка культури, дзеркало життя нації. У центрі уваги фразеологічної одиниці стоїть людина, але не як абстрактне поняття, а як особистість, яка живе у певному середовищі, займає певне становище у суспільстві, входить у контакти з іншими індивідуумами.

Фразеологічний склад мови найвиразніше показує специфіку мовного мислення народу та особливості його культури. Природа значення фразеологічних одиниць тісно пов'язана з фоновими знаннями мовців, з практичним досвідом людини, з культурно-історичними традиціями тих, хто розмовляє даною мовою, з міфологією. Цей тип значення є найбільш специфічним у мовній діяльності. У фразеологічних одиницях, як знаках вторинної номінації, завжди має місце взаємодія таких компонентів:

- дійсності;
- поняттєво-мовної форми її відображення;
- переосмисленого значення мовної форми, що опосередковує віднесеність нового сенсу до дійсності;
- мовної форми до її вторинної функції називання [7, с. 140].

Таким чином, у фразеологічних одиницях взаємини мислення, дійсності та мови постають у складній і багатоаспектній взаємодії.

Людська свідомість прагне не тільки об'єктивного відображення світу, йому характерна і кваліфікативно-оцінна діяльність, що пов'язана з прагматичним чинником у найширшому сенсі [15, с. 584]. Фразеологічні одиниці створюються не тільки і не стільки для опису існуючих в реальному світі понять, скільки для відображення позитивного чи негативного ставлення номінатора до об'єкта. В них з'єднуються відомості про світ і про відношення суб'єкта мови, що є

приводом для емотивного сприйняття позначаємого. Звідси призначення фразеологізму не просто називати, а, називаючи, характеризувати об'єкт реальної дійсності.

На сучасному етапі дослідження фразеології можливе також з використанням категорій когнітивної семантики – знань різних типів концептуальних структур і семантичних мереж [11; 17].

Поняття когнітивної структури фразеологічного значення впливає з положення психолінгвістики про те, що між структурою предметної ситуації та семантичної структурою висловлювання знаходиться когнітивна структура ситуації [15, с. 307].

Поняття фразео-когнітивної структури значення пов'язане з процесом пізнання як вищої форми відбиття реальності, що передбачає не тільки зовнішній вплив на мовця, а й творчу активність самого мовця, яка проявляється у вибірковості сприйняття, в абстракції від одних предметів та відношень та фіксації інших, в перетворенні чуттєвого образу на логічну думку [49, с. 59].

Поняття ознаковості закладено в самій семантиці фразеологічних одиниць і знаходить своє відображення в їх призначенні кваліфікувати суб'єкт речення з точки зору його дії, стану, становища, відносин у суспільстві, соціальному середовищі, характеристики його якостей тощо. У значенні ФО відбиваються процеси, пов'язані з чуттєвим сприйняттям людської психіки.

Галузь ознакових значень велика і різноманітна. Вони можуть означати фізичні ознаки предмета, просторову орієнтацію, соціальну активність людини, її фізичні відчуття, її мовленнєву поведінку, її душевний стан, психічну структуру та емоційні реакції людини та багато іншого [18, с. 151]. Не можна пізнати мову без її ув'язки з користувачем, із конкретною особистістю.

ФО приписують об'єктам ознаки, які асоціюються з картиною світу, вони

мають на увазі цілу дескриптивну ситуацію в картині світу, яка оцінюється в них ознакою позитивності або негативності. Таким чином, в основі концептів, що визначають оцінні смисли у фразеологізмах, лежить ціннісна картина світу, внаслідок чого фразеологічні одиниці, що належать до сфери людини, мають оцінні смислові компоненти.

1.2.Поняття про внутрішню форму фразеологізмів

Поняття внутрішньої форми є досить складним і неоднозначним, що привертає увагу і має різну інтерпретацію. Торкаючись великого комплексу питань, пов'язаних із проблемами сутності мови, В.Гумбольдт одним із перших висуває проблему внутрішньої форми, яку він так само, як і всю свою лінгвістичну концепцію, ґрунтує на нерозривному зв'язку з «духом народу», коли мова є ніби зовнішнім виявом духу народу; мова народу є його дух, і дух народу є його мовою [49, с. 165]. У поняття «дух народу» В.Гумбольдт включає психічний склад народу, його спосіб мислення, філософію, науку, мистецтво, літературу, тобто всі світоглядні аспекти, що знаходять відображення в мові. Він прагне подати внутрішню форму як специфічний для даної мови спосіб об'єднання звукового матеріалу та психічного змісту – «духу народу». Він вважає, що «дух народу» спершу об'єктивується у внутрішній формі, а потім уже виражається за допомогою мови [18, с. 46].

В.Гумбольдт розмежував зовнішню та внутрішню форми мови. Такий поділ можна пов'язати з виділенням ним двох субстанцій: зовнішня форма є звуковою формою і є зовнішнім, матеріальним аспектом, а внутрішня форма є формальною організацією психічної, ментальної субстанції, що представляє нематеріальний, ідеальний аспект; мова – єдність матеріального та ідеального [18, с. 48].

Розглянувши концепцію В.Гумбольдта, не можна не відзначити важливість того, що Гумбольдт описав місце внутрішньої форми мови і якоюсь мірою охарактеризував її природу. Його теорію можна вважати відправною точкою у дослідженні цього поняття.

Спадкоємність між поглядами О.О.Потебні та В.Гумбольдта не викликає сумнівів. О.О.Потебня також дотримується поглядів у тому, що дух народу проявляється у мові, у традиціях, звичаях, звичаях, співах, у фольклорній творчості. Проте, погоджуючись, що дух без мови неможливий, він надає духу інше тлумачення, інший зміст – сенс свідомої розумової діяльності, що передбачає поняття, які утворюються лише за допомогою слова [18, с. 60].

Говорячи про зв'язок мови та мислення, про мислення та розуміння, доцільно ввести поняття чуттєвого образу пізнаваних предметів та понять про них. У кожному образі переважає якийсь ознака – центр образу, який і є внутрішньою формою. Проте внутрішня форма виступає не лише як центр образу, вона разом із цим узагальнює якісь ознаки предмета, створюючи їх єдність та даючи значення цій єдності [7, с. 41-42].

В інших термінах можна виділити зовнішню форму слова (план вираження) і внутрішню (план змісту), що утворює об'єктивне його значення ФО, що містить скільки завгодно ознак, має півтони, асоціативні обертони [14, с. 93-94].

У сучасній лінгвістиці існують різні точки зору на природу та сутність внутрішньої форми. Традиційними є визначення внутрішньої форми як прямого значення вихідних зворотів, як технічної ознаки номінації або як ознаки, що мотивує зв'язок між твірним словом і похідним. Внутрішня форма фразеологічних одиниць розглядається як словесний образ, який ліг в основу найменування, як конкретне уявлення або як елемент конкретного уявлення, що формує базу фразеологічного значення [1; 26]. Внутрішню форму прирівнюють

до значення змінного словосполучення, що лежить в основі ФО, визначають як семантичну мотивованість ФО. Але поняття внутрішньої форми набагато складніше. Воно ґрунтується на психологічному сприйнятті.

Внутрішня форма – уявлення, що викликає відповідний редукований образ на базі мовної його мотивованості, це образний мотив, що організує зміст у мові. Іншими словами, внутрішня форма – вербальний спосіб подання образу. За словами О.О.Потебні, внутрішня форма є відношенням змісту думки до людської свідомості; вона показує, як людина сприймає власну думку [18, с. 61].

Таким чином, внутрішню форму фразеологізму можна визначити як редукований образ або уявлення, які асоціюються у свідомості мовця або сприймаються з попереднім значенням виразу, тобто, у нашому випадку, з передфразеологічним аспектом ситуації – тим логіко-семантичним аспектом, який ліг в основу ФО [3; 17; 43]. На відміну від слова фразеологічна одиниця є позначенням не простого денотату, а складного явища, яким найчастіше є ситуація. Передфразеологічний аспект ситуації грає у значенні ФО ту роль, як і відмінна ознака предмета, що є базою його назви і мотивує цю назву.

Категорія мотивованості є ключовою при розгляді питань взаємовідносин між внутрішньою формою та значенням фразеологізму. Внутрішня форма фразеологізмів є їхньою образною мотивацією, це неодмінна семантична характеристика будь-якого фразеологізму, розумовий образ предмета, об'єктивований соціальним досвідом людини і передбачений йому структурними особливостями самого фразеологізму. Розкриття сенсу фразеологізму базується не на лінгвістичній, а на гносеологічній компетенції людини, тут спостерігається не елементарне, а багатовимірне відображення дійсності, при цьому реалізується не вся ситуації, а гештальт – певний редукований зліпок з дійсності, пов'язаний з пізнанням світу, з національною

картиною світу [15, с. 99].

Порівняно зі словом роль внутрішньої форми для ФО значно вища – вона створює багатий мотивуючий підтекст, завдяки якому формується не тільки концептуальне значення ФО, але, що особливо важливо, – конотація, яка є характерною рисою фразеологізмів, те, заради чого й створюються ці мовні знаки.

До наведеної вище інформації щодо конотації можна додати, що конотація – це ознака, що асоціюється з виразом, заснована на внутрішній формі, що належить картині світу і властива носіям даної мови, даній культурі; це не просто судження про світ, а судження про ставлення до світу, оскільки у фразеологізмах виражено ставлення носія мови до об'єкта мовлення [42, с. 59].

В ідіомі *like a thunderbolt* («як удар грому») у вигляді внутрішньої форми створюється певна ситуація, що викликає асоціації, пов'язані з характерними особливостями гуркоту грому: несподіваність, неочікуваність, відчуття загрози, що і є основними при створенні даного фразеологізму. Звідси й відповідна негативна конотація.

Мотив суб'єктивно-модального відношення виражається внутрішньою формою фразеологізму. Внутрішня форма, відсилаючи до образу, ніби готує ефект експресивності. Підставою експресивності у фразеології є мотивація – мотиваційний макрокомпонент значення, завдяки якому образ, що вербально асоціюється з внутрішньою формою, прочитується на певному національно-культурному тлі [26; 33].

Внутрішня форма бере участь у організації фразеологічного значення, а образ реалізується у вигляді різноманітних асоціацій, уявлень, нерозривно пов'язаних зі ставленням людини до навколишньої дійсності, з її знанням картини світу [7, с. 07]. Емоційно-експресивні властивості фразеологічних

одиниць зумовлюються значущістю їх внутрішньої форми.

Внутрішня форма є посередником між предметом реальної дійсності, його характерними рисами, діями і тим поняттям, яке виникає завдяки образному уявленню.

Висновки до розділу 1

Завдяки дослідженням вітчизняних мовознавців (О.Потебня, М.Алефіренко, К.Баранцев) та зарубіжних лексикографів (А.Маккай, Г.Колліс) фразеологія стала самостійною лінгвістичною дисципліною.

Серед лінгвістів відсутня єдина думка щодо розуміння природи цієї галузі, щодо термінологічного визначення її об'єкта – фразеологічної одиниці. В процесі дослідження, аналізу існуючих теоретичних положень ми визначили фразеологічну одиницю як окремо оформлену одиницю мови з повністю або частково переосмисленим значенням.

Виділення фразеології в окрему підсистему мови привело до розуміння фразеології як особливої підсистеми або як особливого фразеологічного рівня, що характеризується певним набором ознак, будь-яка з котрих може приймати ті чи інші значення, а самі ознаки й діапазон їх значень можуть бути специфічними для даної підсистеми.

Відношення ознак та їх значень у підсистемі може бути представлене у вигляді певної моделі. Накладаючи ті чи інші обмеження на самі ознаки або їх значення, можна виокремлювати всередині цієї підсистеми дрібніші підсистеми, які можуть бути між собою в різних відносинах.

Головним завданням фразеології вважається створення класифікації стійких словосполучень за їхньою внутрішньою структурою, за їхніми зовнішніми синтаксичними функціями та за їхніми значеннями.

Дослідження проблеми співвіднесеності фразеологічної одиниці та слова показало, що фразеологізми не повністю тотожні слову. Фразеологічна одиниця – це лексична одиниця більш складного типу, оскільки смислове значення, представлене фразеологічним зворотом, виражається не одним словом, а сполученням двох чи більше слів, об'єднаних за законами граматики (окремооформленість фразеологічної одиниці й цільнооформленість слова). Важливо брати до уваги характерні ознаки відтворюваності фразеологічного звороту в готовому вигляді в залежності від його структурно-семантичних показників. Значення фразеологізму, характер номінації обумовлені не тільки структурою та функцією в контексті, а й залежністю між базовими компонентами.

У сучасній лінгвістиці представлені різні точки зору на сутність внутрішньої форми фразеологізмів. Традиційними є визначення внутрішньої форми як прямого значення вихідних зворотів, як ознаки номінації або як ознаки, що мотивує зв'язок між твірним словом і похідним. Внутрішня форма фразеологічних одиниць розглядається як словесний образ, який ліг в основу найменування, в основу фразеологічного значення

Внутрішня форма є обов'язковою умовою виникнення образної фразеологічної одиниці. Її можна представити як образний стрижень що конститує прагматичний аспект фразеологічної семантики.

Фразеологічні одиниці входять у сферу такої семантики, де всі значення орієнтовані на людину і відображають взаємодію людини і світу, що проявляється як у чуттєвому сприйнятті, так і в оцінному ставленні людини до дійсності.

На сучасному етапі у фразеології можливе використання категорій когнітивної семантики – знань різних типів концептуальних структур і семантичних мереж.

Поняття когнітивної структури фразеологічного значення пов'язане з процесом пізнання як вищої форми відображення об'єктивної дійсності, що передбачає не тільки вплив на мовця ззовні, а й активну дію самого мовця, яка проявляється у вибірковості сприйняття, в оперуванні певними важливими в спілкуванні поняттями.

РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ АДВЕРБІВ

Фразеологічні адверби займають особливе місце серед інших видів фразеологічних одиниць в англійській мові. Це такі непередикативні сталі за своїм характером сполучення, котрі еквівалентні прислівнику і вказують на ознаку дії та обставини дії.

Фразеологічна одиниця *hook, line and sinker* у наступних прикладах яскраво ілюструє обставинну функцію адвербіального фразеологічного сполучення у другому випадку, де за своїм лексико-граматичним значенням воно еквівалентне значенню прислівників *completely, entirely, wholly* на відміну від об'єктної функції у першому реченні [16, с.34]:

1. *Jack was left as part of the hook, line and sinker at Banhurst with his new supervisor.*

2. *John sold his workshop hook, line and sinker.*

Фразеологічні адверби у процесі вживання відтворюються в одному й тому ж складі й є структурним матеріалом речення. Це одиниці, що є особливими за своєю структурою та лексико-граматичним значенням.

У сучасній лінгвістичній літературі ми знаходимо такі назви фразеологізмів [12; 13; 46; 49; 53; 55], що розглядаються, як *adverbial phrases, adverbial expressions, adverbial groups*, а також – прислівникові фразеологічні сполучення, фразеологічні адверби, фразеологічні сполучення прислівникового характеру, нерозкладувані сполучення прислівникового характеру, прислівникові стійкі сполучення, стійкі сполучення з прислівниковим значенням, обставинні фразеологізми, прислівниковоподібні вирази, прислівникові речення, прислівникові ідіоматизми тощо.

Термін «фразеологічні адверби» (як варіант – «адвербіальні фразеологізми») нами вважається найбільш доцільним, оскільки він одночасно може бути вжитим до всіх подібних одиниць лексичного рівня і характеризувати будь-який ступінь їх стійкості. Наша мета – дати їм характеристику з різних сторін – з точки зору їх структури, виникнення, а також розглянути основні типи їх обставинних значень, котрі фразеологічні адверби висловлюють у реченні.

2.1. Особливості структури

До теперішнього часу в працях з фразеології, зокрема фразеології англійської мови, переважав лексико-фразеологічний або стилістичний аналіз матеріалу, в той час як структурно-семантичні властивості окремих фразеологічних груп досліджувались не достатньо повно [3; 20; 37; 43; 51].

Так, структурні типи англійських фразеологічних адвербів різноманітні з точки зору частин мови, що входять до їх складу [16; 19; 25; 29]. Складові частини мови визначають їх структурні моделі (в яких: Прм – прийменник, Ім – іменник, Сп – сполучник, Змн – займенник, Прс – прислівник, Прк – прикметник:

- Ім + Сп + Ім: *day and night*;
- Прм + Прс: *before long*;
- Змн + Ім: *some day*;
- Прк + Ім: *next door*;
- Прс + Прк + Ім: *late in the day*;
- Прс + Прм + Прс: *sooner or later*.

Маються також прийменниково-іменникові одиниці різноманітні за сполучуваністю компонентів, а отож за самими моделями:

at any cost,
at the eleventh hour,
of one's own accord,
with the heels foremost,
from time immemorial,
for the time being,
from head to foot,
with might and main,
from fair to middling,
through thick and thin.

Англійські фразеологічні адверби також представлені такими структурними групами:

- Фразеологічні адверби, що виникли із порівняльних і часових підрядних речень:

before the ink is dry,
when two Sundays come together,
as the crow flies,
till the cows come home.

- Фразеологічні адверби, що характеризують дію засобом порівняння її з іншими явищами і предметами і що вводяться за допомогою сполучників *as* і *like*:

like a house on fire,
as the hollow of one's hand.

- Фразеологічні адверби, що виникли з колишніх герундіальних зворотів:
without turning a hair.

- Фразеологічні адверби, що походять з колишніх незалежних (абсолютних) зворотів:

*with flags flying,
tongue in cheek.*

Такі звороти в сучасній англійській мові є лексикалізованими сполученнями, що втратили дієслівність і є структурно і семантично неподільними. Вони служать еквівалентами слів і виступають цілком у якості членів речення (обставина образу дії, ступеня, міри тощо).

Зустрічаються також звороти з синтаксичною спеціалізацією, які вживаються у суворо фіксованій формі. Такими є:

*by no means,
in no time.*

Закріплення подібних адвербіальних зворотів у заперечній формі тісно пов'язане з їх емоційно-експресивною функцією у мовленні.

Щодо структури фразеологічних адвербів, слід особливо сказати про їх незалежність від дієслова речення, що по-різному визначає ступінь їх самостійності як окремих одиниць. Така незалежність від дієслова взагалі пояснюється їх значенням і синтаксичною функцією в реченні – указувати на образ дії, його якісну, просторову або часову характеристику. Іноді зустрічаються фразеологічні одиниці, настільки тісно пов'язані з дієсловом, що приходить під сумнів самостійність їх існування у мові як еквівалентів прислівників [16, с.37].

Тут фразеологічні адверби можна скоріше розглядати як складові частини дієслівних фразеологізмів, що залежить від позиції дослідника, наприклад [52; 58]:

*(to look) through the fingers;
(to blush) to the roots of one's hair;
(to sit) between two stools;*

(to speak) in somebody's cast;

(to agree) like cats and dogs;

(to hit, strike) below the belt.

Але існують також фразеологічні адверби, які пов'язані з дуже широким колом самих різноманітних за семантикою дієслів. До них відносимо такі [49; 60]:

at close quarters,

behind one's back,

of one's own accord,

under one's breath,

in the nick of time,

by hook or by crook,

without let or hindrance,

through thick and thin,

late in the day,

before you could say knife,

without fail,

on second thoughts,

at one fling.

Певні фразеологічні адверби сполучаються з різними за семантичним наповненням дієсловами:

1) *(to beat, kick) black and blue;*

(to dash, beat, smash) to smithereens;

(to beat, thrash) within an inch of one's life (з дієсловами, що виражають конкретні фізичні дії часто зі значенням інтенсивності);

2) *(to go, row, swim) against the stream;*

(to go, walk, pace, ride, march, toss, steer) to and fro, up and down;
(to run, ride, flee) for one's life;
(to cast, fling, throw) to the four winds of Heaven;
(to go off, start, gallop, set off) full score;
(to blow, puff) like a grampus (з дієсловами руху);
 3) *to the bone (frozen, drenched, chilled* (з дієсловами, що виражають стан);
 4) *(to talk, speak) through the back of one's neck;*
(to put, speak) with the tongue in one's cheek;
(to say, speak) between one's teeth (з дієсловами говоріння);
 5) *(to drink, drain) to the lees;*
(to cut, hurt, sting, touch, wound) to the quick;
(to eat, drink, live) like fighting cock;
(to treat, handle) without gloves;
(to buy, get) for a mere song (з іншими дієсловами, також близькими між собою за значенням).

Серед фразеологічних адвербів досить розповсюджено явище структурної синонімії, тобто тотожного функціонування їх структурних різновидів, або варіантів.

Під структурними варіантами адвербіальних фразеологічних одиниць слід розуміти такі факультативні структурні утворення, котрі можуть замінювати одне одного, не вносячи змін у зміст речення. Це означає, що подібна видозмінна форма адвербіального фразеологізму повинна висловлювати однакову з ним ступінь образності, що вони повинні бути тотожними з точки зору як кількості висловлюваних ними значень, так і своїх семантичних, синтаксичних, стилістичних і емоційно-експресивних функцій [16]. У випадку, коли структурний варіант того чи іншого адвербіального фразеологізму не відповідає

хоча б одній із вимог, доводиться говорити не про структурний варіант, а про фразеологічний синонім адвербіальної одиниці [25; 37]. Наприклад:

by a head (neck, nose);
at full speed (steam, sail, split, lick);
at a snail's gallop (pace);
on one's own accord (hook, bat, head);
till the end of the world (the chapter, one's days);
as a beggar knows his bag (as the palm of one's hand).

Дані сполучення не можуть розглядатися як структурні варіанти перш за все в силу образів, що лежать у їх основі, а також ряду інших причин.

Структурний варіант фразеологічного адвербу може виникнути шляхом різних перетворень фразеологічних сполучень [7, с. 239], а саме:

- Внаслідок взаємозаміни компонентів, що висловлені як повнозначними, так і службовими частинами мови (синонімічними за лексико-граматичним значенням):

within a stone's throw (cast),
with one's shoes (boots) on,
for the common (general) weal,
through rose-coloured spectacles (glasses),
through a brick (stone) wall,
beneath (under, below) one's breath,
by (with) the skin of one's teeth,
step for (by) step,
in (at) nick of time,
by (in) twos and threes,
with a stroke of one's (the) pen, with one's (the) hackles up.

- Внаслідок додавання компонентів у середині або наприкінці фразеологічного звороту. Наприклад:

*once (and) for all, on (one's) all fours,
in (perfect) good faith, (full) force,
time and (time) again, at one (fell) swoop;
to sleep like a log (of wood),
like herrings (in a barrel),
to the ninth (degree),
to the four winds (of Heaven),
on the wrong side (of the bed).*

- Внаслідок перестановки компонентів:

*there and then – then and there,
head over heels – heels over head,
off and on – on and off.*

- Внаслідок опущення прийменника:

*(at) full split,
(with) bag and baggage,
(with) cap in hand,
(from) head to foot.*

- Внаслідок заміни однини множиною і навпаки:

*beyond sea(s),
at full sail(s),
to agree like cat(s) and dog(s).*

- Внаслідок зміни форми дієслова:

before you can (could) say knife.

Проаналізувавши особливості структури фразеологічних адвербів та значення моделей, слід особливо відмітити специфічний характер вживання у них артикля та ті семантичні процеси, які на це впливають. Є чимало зворотів, компоненти котрих вживаються з означеним або неозначеним артиклем, але нерідко артикль перед ними відсутній [16].

Розглянемо деякі випадки. Відсутність артикля характерна для таких типів прислівникових сполучень:

- Прм + Ім: *out of hand*;
- Прм + Прк + Ім: *with open hand*;
- Прм + Ім + Прм + Ім: *from hand to mouth*;
- Прм + Ім + Спл + Ім: *with tooth and nail*;
- Прм + субстантивований Прк + Спл + субстантивований Прк:
through thick and thin;
- Ім + Спл + Ім: *hand and foot*;
- Ім + Прм + Ім: *face to face*;
- порівняльні адвербіальні звороти: *like greased lightning*.

Спробуємо пояснити таку ситуацію. На більш ранніх стадіях розвитку англійської мови подібні сполучення не мали артикля в силу того, що безартиклеві конструкції були типовими [44; 56; 57], тобто розглядалися як норма мови. Але й пізніше, коли артикль увійшов у систему мови, адвербіальні фразеологічні сполучення продовжували вживатися без артикля. Причину відсутності артикля в такого роду сполученнях у сучасній англійській мові не слід, очевидно, шукати в історії їх колишнього безартиклевого вживання, бо воно було нормою для більш раннього розвитку мови, а тому для сучасної англійської служить скоріше лише етимологічним фоном.

Причина відсутності артикля полягає в явищі лексикалізації даних адвербіальних зворотів, яка супроводжується процесами десемантизації і десубстантивації, і котра йде вслід за семантико-синтаксичним переосмисленням компонентів (іменників) [7, с. 54].

Семантико-синтаксичне переосмислення іменників полягає в тому, що вони починають виступати в адвербіальних фразеологічних сполученнях в якісно новій для себе функції – функції обставини, тобто іменники в них уже не означають окремі предмети або явища дійсності, а в сполученні з іншими компонентами вони виражають образ дії, місце, час, причину або умову в адвербіальному сполученні. Утворюється, таким чином, основа для більш широкого функціонального вживання іменника як частини мови.

Так, іноді для висловлення нових понять мова застосовує старі матеріальні засоби: іменники, що виражають новий зміст (максимально узагальнене поняття предметності, представлене у вигляді дії, місця, часу тощо), зберігають старе (безартиклеве) вживання, що раніше було нормою мови.

Ступінь десемантизації і десубстантивації компонентів може бути різним у різних адвербіальних фразеологічних зворотів. Найбільш чітко десубстантивація висловлена в адвербіальних фразеологічних зрощень [16]. Для них характерна відсутність живого синтаксичного і лексичного зв'язку між компонентами. Це тип абсолютно неподільних словосполучень, значення котрих не залежить від їх лексичних компонентів:

on Shank's mare = on foot;

at sixes and sevens = in a mess.

Ці два процеси десубстантивації і десемантизації не могли не вплинути на зникнення артикля в таких сполученнях, як:

tooth and nail,

hell for leather,
without let or hindrance,
up hill and down dale,
from hand to mouth,
by hook or by crook,
hip and thigh,
by rule and line,
hand over fist.

Однак є значна кількість адвербіальних фразеологізмів типу зрощень, в котрих артикль вживається, хоча семантично вони неподільні. Артикль у них зберігся тільки як указання на сліди колишньої лексичної роздільності таких сполучень. У сучасній англійській мові подібні одиниці функціонують як повністю лексикалізовані [7, с. 118], за котрими артикль лексично закріпився і не має самостійного значення:

on the nail,
in the teeth of the wind,
in the nick of time,
once in a blue moon.

Менший ступінь десубстантивації, ніж у прислівникових зрощень, ми спостерігаємо у фразеологічних сполучень типу фразеологічних єдностей [37; 51]:

eye to eye,
head over ears,
at the top of one's throat,
hand in hand,
up to the neck,
in the flesh,

with the left hand.

Компоненти подібних сполучень не перестають бути іменниками, не переходять у іншу частину мови (прислівник), оскільки вони не втрачають повністю значення предметності. Має місце лише послаблення предметності. У них, на відміну від зрощень, цілісне значення мотивоване і виводиться із значень компонентів. Разом з тим функціонально компоненти змінилися і виступають як синтаксично і семантично не вільні одиниці.

Найслабший за ступенем спаяності компонентів тип – адвербіальні фразеологічні сполучення – виконує, однак, функцію лаконізації мовлення і є семантично дуже ємким [23, с. 136-137]. Більшість з таких одиниць не має у своїй структурі артиклі:

at least,

at best,

by and by,

over and over.

На відсутність артикля в адвербіальних фразеологічних сполучень окрім семантико-синтаксичних факторів, котрі є основними, впливають також структурні (повтори компонентів) та евфонічні (рифмовані співзвучності та алітерація) фактори [25; 43; 45]:

from branch to branch,

from wall to wall,

then and there,

on the wings of the wind.

Тож, прагнення до динамічності викладення, створення особливого ритмічного малюнка сполучення – це ті структурні та стилістичні умови, котрі пояснюють у даних одиниць опущення артикля. Однак вони відрізняються

також тим, що не мають стійкого характеру вживання, їх компоненти вжиті у прямому значенні. У таких сполучень не мав місце процес десемантизації.

2.2. Типи фразеологічних адвербів за семантикою

Англійські фразеологічні адверби з точки зору їх семантики діляться на два класи: квалітативні та циркумстантні [16, с. 38-39].

Квалітативні фразеологічні адверби. Вони означають ознаки процесу, тобто характеризують його з якісної сторони, і підрозділяються на одиниці міри, ступеня та одиниці образу дії. Значення фразеологічних одиниць аналізувалися на основі авторитетних лексикографічних джерел [38; 52; 58; 60].

До адвербіальних зворотів міри і ступеня відносяться такі:

in large numbers – у значній мірі;

to a high degree – дуже, надзвичайно [38; 52].

До фразеологічних адвербів образу дії належать одиниці, що можуть виражати:

- Багатократність дії:

time and again – багато разів.

- Однократність дії:

for once in a way – один раз, як виняток.

- Повноту дії:

hook, line and sinker; lock, stock and barrel – цілком, повністю;

from A to Z – з початку до кінця.

- Неповноту дії:

by fit and starts – нерегулярно, уривками;

off and on – час від часу.

- Насиченість дії:

by hook or by crook – усіма правдами і неправдами;
by leaps and bounds – швидко, стрімко;
hammer and tongs – енергійно, яро; засукавши рукава;
tooth and nail – із усіх сил; не на життя, а на смерть.

- Несподіваний характер дії:

out of the blue – цілком несподівано, як грім серед ясного неба [58; 60].

Іноді зустрічаються полісемантичні квалітативні адвербіальні одиниці, наприклад:

neck and crop – 1) швидко, стрімко;
 2) ґрунтовно, повністю.

Перший варіант значення означає образ дії, а другий – ступінь дії.

Циркумстантні фразеологічні адверби. Такі одиниці не характеризують дію з якісної сторони, а означають обставини, умови, за яких відбувається дія, тобто дещо зовнішнє у відношенні до дії. На основі словникових даних ми виділили декілька груп таких фразеологізмів [52; 59]. Розглянемо їх детально.

- Адверби зі значенням допустовості. Прикладами можуть служити фразеологічні одиниці:

rain or shine – за будь-яких обставин, незважаючи ні на що;
from scratch – із нічого, на пустому місті;
by word of mouth – усно, на словах.

- Адверби, що означають просторові ознаки, наприклад:

from China to Peru – з одного кінця землі до іншого;
from John o'Groat's to Land's End – з півночі до півдня Англії, з одного кінця країни до іншого.

- Адверби зі значенням протікання дії у часі:

in a flash, in less than no time, in the twinkling of an eye, in two shakes – моментально, миттю;

in the year dot – за царя Гороха.

- Адверби зі значенням цілі:

on the off-chance – про всяк випадок.

- Адверби зі значенням причини:

in one's cup – зп'яну;

in the hit of the moment –згарячу.

Адвербіальні фразеологізми у своєму цілісному, неподільному складі здатні виступати у функції другорядного члена речення – обставини. Коло обставинних значень достатньо широке, ширше за те, що було розглянуто вище на прикладах якісних одиниць. У синтаксичних відношеннях між обставинами, що виражені прислівниковими фразеологізмами, та іншими членами речення відбиваються ті об'єктивні відношення, котрі існують між предметами, явищами й ознаками реальності [56].

Фразеологічні адверби можна розглядати також із позиції розподілу їх на ті, що здатні виражати зовнішню характеристику дії, та на ті, що виражають внутрішню характеристику дії [16, с. 39]. При цьому до зовнішніх характеристик ми віднесемо просторову та темпоральну, а до внутрішніх – означення квалітативності дії, спосіб здійснення дії, міру та ступінь її прояву. Очевидно, що адвербіальні сполучення зовнішньої характеристики означають не сам процес протікання дії, а ті зовнішні умови, за яких він має місце. Розглянемо зазначені типи детальніше у контекстах.

Фразеологічні адверби зовнішньої характеристики дії. Такі одиниці менш розповсюджені, ніж ті, що виражають внутрішню характеристику, і є обставинними за семантикою. Фразеологізми з темпоральним компонентом

значення можуть висловлювати також різні відтінки протікання дії. Вони представлені такими одиницями [4; 47; 58]:

- Фразеологічними адвербами вихідного моменту дії:

His deeds are not easily understood at the first blush. –

Його вчинки нелегко зрозуміти з першого разу.

- Фразеологічними адвербами термінальної межі дії:

Jane will be grateful to him to the end of her day. –

Джейн буде вдячна йому до кінця своїх днів.

- Фразеологічними адвербами регулярної дії протягом певних темпоральних відрізків:

John, a friend of mine, was dreaming of it night and day. –

Джон, мій друг, мріяв про це вдень і вночі.

- Фразеологічними адвербами відсутності темпоральної межі:

The matters were settled for good and all. –

Справи було вирішено остаточно.

- Фразеологічними адвербами негативної у темпоральному відношенні характеристики дії, її заперечення:

Mary could cook well but did it once in a blue moon. –

Мері вміла добре готувати, але робила це вкрай рідко.

- Фразеологічними адвербами простору, місцезнаходження, напряму:

here and there – тут і там,

far and wide – всюди,

right and left – всюди, з усіх боків,

next door – по сусідству.

Фразеологічні адверби внутрішньої характеристики дії. За семантикою вони можуть бути як квалітативними, так і циркумстантними [16, с. 38-39].

Квалітативна характеристика дії може означати характер її прояву, що ілюструють такі одиниці в контекстах:

- Фразеологічні адверби ітеративності (повторюваності):

He thought about many things as he went to and fro. –

Він думав про багато речей, ходячи туди-сюди.

- Фразеологічні адверби однразовості:

The boy went up the stairs two at a time. –

Хлопчик піднімався сходами, перестрибуючи через дві одночасно.

- Фразеологічні адверби самотійності щодо звершення дії:

Anne was doing everything on her own. –

Анна все робила самотійно.

- Фразеологічні адверби темпу розвитку дії:

The policeman was galloping full tilt. –

Поліцейський мчав щосили.

- Фразеологічні адверби поступовості:

Step by step, Nick did everything he planned. –

Крок за кроком Нік зробив усе, що запланував.

Можна також виділити адвербіальні фразеологізми, що вказують на образ дії шляхом порівняння її з іншою дією, явищем або предметом. Значення якості дії в них домінує над порівняльним значенням:

This was like a thunderbolt on the still sunny day. –

Це було як удар грому у ще сонячний день.

Адвербіальні фразеологізми внутрішньої характеристики можуть також означати певний посіб звершення дії, що ілюструють такі сполучення:

- Фразеологічні адверби порядку руху суб'єктів дії, їх розташування:

Jim wanted to speak face to face with his offender. –

Джим хотів поговорити віч-на-віч зі своїм кривдником.

- Фразеологічні адверби повноти охоплення предмету:

He rode the village from end to end. –

Він проїхав селом з кінця в кінець.

- Фразеологічні адверби обов'язковості звершення дії:

They decided to get it at any cost. –

Вони вирішили отримати це будь-якою ціною.

- Фразеологічні адверби неможливості звершення дії:

They could not get it for love or money. –

Вони не могли отримати це ні за які гроші.

Адвербіальні сполучення, що виражають інтенсивність, ступінь прояву дії або ознаки можуть указувати на:

- Доведення ознаки до потрібного ступеня:

The dress fits her right to a T. –

Сукня сидить на ній ідеально.

- Повноту, вичерпність дії:

Peter knew this district of London like the palm of his hand. –

Пітер знав цей район Лондона як свої п'ять пальців.

- Перевищення меж дії:

The task was not over and above easy. –

Завдання було не надто легким.

Поряд з адвербіальними фразеологізмами, що виражають квалітативну характеристику дії за допомогою указу на її ступінь, є адвербіальні сполучення, що виражають квантитативну характеристику дії за допомогою міри, тобто образного порівняння дії з якимось предметом або явищем у кількісному відношенні:

She filled the bag with different trinkets to the very throat. –

Вона наповнила сумку різними дрібничками до повної повні.

Сему міри містять такі одиниці:

- Фразеологічні адверби темпоральних відношень:

Before you could say Jack Robinson, the train was lost sight of. –

І оком не змигнув, як поїзд зник із поля зору.

- Фразеологічні адверби просторових відношень:

At that time Alec lived within a stone's throw of Jane, in a nice cottage. –

У той час Алек жив за крок від Джейн, у гарному котеджі.

Одне й те ж адвербіальне фразеологічне сполучення може суміщати в собі різні циркумстантні значення. Розвиток додаткових значень у другорядних членів речення, що виникає серед проміжних перехідних випадків, пояснюється тим, що як об'єктивні мовні категорії вони не можуть не відображати той об'єктивний зв'язок, взаємну обумовленість і взаємоперехід явищ, котрі існують у реальному світі [16, с. 41].

Фразеологічні адверби можуть мати найрізноманітніші переплетення і взаємодії у функції обставини. З'ясування характеру обставинного значення того чи іншого прислівникового фразеологічного сполучення в таких випадках переноситься з галузі граматики в галузь лексико-семантичного аналізу [41; 44]. Тому доводиться виходити з цілого комплексу факторів, тобто разом з урахуванням лексичного значення компонентів абвербіального звороту береться

до уваги контекст, в якому вони вживаються, ступінь семантичної розкладуваності адвербіального фразеологізму, лексико-семантичні особливості дієслова, специфіка відношень, що висловлює прийменник, якщо він є у складі одиниці.

Так, у наступних прикладах речень із фразеологічними адвербами просторові, часові відношення зтикаються зі значенням якісної характеристики самої дії:

1) *Alex could go at it on the spot.* –

Алекс міг би взятися за це одразу.

Уся ситуація даного речення, лексичне значення прийменника *on*, мотивованість значення *spot* – все це разом дозволяє припустити сполучення в даній одиниці всіх трьох обставинних значень – часу, місця, образу дії. Подібне сполучення значень простору і часу є лише мовним відбиттям об'єктивного взаємозв'язку простору і часу. Прислівникові звороти, що мають таке сполучення значень можна назвати циркумстантами просторово-часової орієнтації [16, с.42].

2) *This plan could only be decided on the spot. Only like this.* –

Цей план можна було вирішити лише на місці. Тільки ось так.

У даному контексті діапазон адвербіального фразеологізму звужується й означає місце звершення дії.

Розглянемо інший фразеологічний адверб, *right and left*, на прикладах:

1) *Official mettings were thrust upon him right and left.* –

Офіційні зустрічі нав'язувалися йому звідусіль.

У адвербіального сполучення, що розглядається, значення ступеня дії склалось частково через просторову характеристику, котра не зникає цілком, але стає

другорядною. Значення ступеня у зворота *right and left* витікає з загального контексту і лексичного значення дієслова *thrust*, котре містить у собі відтінок інтенсивності дії.

2) *People were bowing right and left.* –

Люди кланялися навсібіч.

У даному реченні сполучення *right and left* не має значення ступеня і вказує тільки на просторові відношення і спосіб дії.

У деяких інших адвербіальних фразеологізмів також утрачається часове значення компонентів, переходячи у якісну ознаку дії. Цьому може сприяти іноді гіперболічне вираження часу:

Don will go on his work again in no time. –

Дон невдовзі знову візьметься за свою роботу.

У наступному фразеологічному адвербі значення ступеня інтенсивності дії накладається на значення способу дії:

She was walking up and down, looking very disappointed. –

Вона ходила туди-сюди, виглядаючи дуже розчарованою.

Сполучення *up and down* реалізує значення ступеня, притому частково, лише у складі цілого речення, лише завдяки дієприкметниковій конструкції, що висловлює психічний стан суб'єкта дії.

Коли відсутні подібні уточнювання *up and down* може вказувати лише на спосіб звершення дії, як у такому реченні:

They met and marched up and down the main street. –

Вони зустрілися й ходили головною вулицею туди й назад.

Зі значенням ступеня дії часто сполучається значення обставини міри, що пояснюється загальною функцією виражати у реченні квантитивні відношення:

He was wet from head to foot. –

Він був мокрий з голови до ніг.

Коли значення ступеня, кількості і міри поєднуються в адverbіальних фразеологічних зворотів, це означає зміну чого-небудь і квантитивний показник цієї зміни:

The coat was torn to rags. –

Пальто було порвано на лахміття.

Цільові відношення та причинні, що вказують на мотивування дії, можуть потім переосмислюватися в її характеристику, частково зберігаючи при цьому своє первісне значення.

В адverbіальному фразеологічному звороті *by chance* значення причини звершення дії і цілі у звороті *for a rainy day* поєднуються зі значенням якісної характеристики дії:

All his life he tried to save for a rainy day. –

Усе своє життя він намагався відкладати гроші на чорний день.

And I fell by chance into the habit of going there every day. –

І я волею випадку при звичаївся ходити туди щодня.

До характеристики самої дії в адverbіальних фразеологізмів, що виражають відношення простору і часу, може приєднуватися значення міри, простору і часу.

Фразеологічні адверби за даними словників можуть висловлювати також емоції і при цьому підлягати експресивному переосмисленню [38; 50]:

like fury – як скажений;

like the devi – несамовито, дуже швидко, як чорт;

like wildfire – зі швидкістю блискавки;

as blazes – дуже швидко;

like sixty – стрімко, швидко.

У більшості таких випадків їх компоненти повністю втрачають свої буквальні значення, в результаті чого фразеологізми набувають цілісного інтенсифікуючого значення [16, с. 43].

Такі одиниці називають фразеологічними інтенсифікаторами, які зазвичай є одновершинними зворотами. Однак в сучасній англійській мові мається декілька інтенсифікаторів із більш складною структурою, в основі котрих лежать повністю переосмислені сполучення слів з підрядною структурою, наприклад, *as the day is long* («виключно», «на рідкість»). Вони мають синтаксичну зв'язаність, оскільки прикріплені до певних частин мови, і можуть розглядатися як своєрідні напівкомпаративи.

Фразеологічні адверби проникали в англійську мову різними способами, тому їх можна класифікувати за джерелами походження [31; 47] та описати за типами галузей, таких як:

- військова та морська справи:

bag and baggage,

lock, stock and barrel,

with full stream on,

in the wind's eye;

- наука і техніка:

with a doze of one's own medicine,

from hub to tyre,

to the ninth degree;

- сільське господарство:

on clover,

between hay and grass,

on the hoof;

- МИСТЕЦТВО:

before the lights,

behind the scenes;

- спорт:

horse and horse (перегони),

from scratch (бокс),

from pillar to post (теніс),

hook, line and sinker (рибалка);

- літературні твори:

to the crack of doom (W.Shakespeare),

from China to Peru (S.Johnson),

like a Cheshire cat (L.Carroll);

- біблія:

in the twinkling of an eye;

by the sweat of one's brow;

by bell, book and candle.

Джерела деяких із досліджуваних одиниць можуть вести до інших мов. Такими є запозичення або кальки, як наприклад:

on the Greek calends (від латинського *ad calendas Graecas*),

tooth and nail (від французького *bec et ongles*).

Територіальна обмеженість також властива фразеологічним адвербам, про що свідчать помітки в лексикографічних джерелах [4; 52; 59]. Так, деякі з них уживаються:

в американському варіанті англійської мови (*for coon's age, once and a while, on time, like a ton of bricks (to come down)*);

в мові Шотландії (*at heck and manger*);

в діалектах Англії (*for a dog's age, once in a while, in time, like a brick, at rack and manger*).

Фразеологічні адверби можуть бути пов'язаними з історичними подіями або традиціями англомовних країн [33], наприклад:

like Kilkenny cats (to fight);

like a Dutch uncle (to talk).

Частотність вживання адвербіальних фразеологізмів неоднакова. Так, наприклад, нечастотними є в сучасній англійській мові такі одиниці [16, с. 36]:

at all seasons,

to a wonder,

to a nail,

with one mouth.

Деякі фразеологічні адверби змінюють із часом свою форму за рахунок заміни деяких застарілих компонентів [50: 58]:

from tip to toe (менш уживаний) → *from top to toe*;

at a stone's cast (менш уживаний) → *at a stone's throw*.

2.3 Комплекс завдань до вивчення фразеологічних зворотів англійської мови

Проблеми навчання англійської фразеології, різних її аспектів привертати увагу дослідників і відображені у наукових працях, посібниках, методичних рекомендаціях [8; 24; 35; 39; 40].

У даному підрозділі розроблений комплекс завдань до вивчення англійської фразеології (фразеологічних адвербів у тому числі) для роботи на факультативі з англійської мови в середній школі. Його метою є навчити учнів аналізувати та інтерпретувати мовний матеріал з теми. Комплекс складається із завдань для обговорення теоретичних питань та вправ для практичного опрацювання [4; 6; 7; 32].

Теоретичні питання згруповані в п'ять модулів за основними темами курсу фразеології.

Модуль 1. Фразеологія у системі лінгвістичних дисциплін

1. Що таке фразеологічна одиниця?
2. З якими лінгвістичними науками пов'язана фразеологія?
3. Назвіть два основних напрями у дослідженні фразеології.
4. Яка різниця між словосполученням та фразеологізмом?

Модуль 2. Джерела англійських фразеологічних одиниць

1. Назвіть основні джерела фразеологічних одиниць.
2. Яке місце в англійській культурі займає Біблія і який її вплив на фразеологію?
3. Назвіть англійських письменників, які мали великий вплив на англійську мову і, зокрема, на її фразеологію.
4. Наведіть приклади фразеологічних одиниць, пов'язаних із античною культурою (міфологією, історією, літературою).
5. Назвіть джерела фразеологічних одиниць, пов'язаних із повсякденним життям англійців.
6. Наведіть приклади фразеологізмів, що виникли в американському варіанті англійської мови.

Що лежить в основі їх створення?

7. Яка відмінність американських фразеологізмів жаргонного походження?

Модуль 3. Функціонально-стилістична диференціація англійських фразеологічних одиниць

1. Які підгрупи виділяються при функціонально-стилістичній диференціації фразеологічних одиниць?
2. Який зв'язок між стилістичними пластами та функціональними стилями?
3. Дайте коротку характеристику
 - а) нейтральних фразеологічних одиниць,
 - б) книжкових фразеологічних одиниць,
 - в) розмовних фразеологічних одиниць,
 - г) просторічних фразеологічних одиниць.

Модуль 4. Фразеологічне значення

1. На чому ґрунтується поняття фразеологічного значення?
2. З чим пов'язане поняття когнітивної структури фразеологічного значення?
3. Що таке конотація? Які її підвиди?
4. Яке призначення фразеологізму?
5. Що таке експресивність фразеологічної одиниці?

Модуль 5. Лексикографічний опис фразеологічних одиниць

1. Перерахуйте найбільш відомі словники англійських та американських ідіом.
Які, на вашу думку, найбільш прийнятні для роботи викладача?
2. Наведіть приклади того, як фразеологічні одиниці представлені у відомих тлумачних та двомовних словниках англійської мови.
3. Яку роль грає коментар у словникових статтях фразеологічних словників?
4. Які стилістичні та інші помітки використовуються у словникових статтях фразеологічних словників?

5. Проаналізуйте словникову статтю обраної вами фразеологічної одиниці.

Для практичного опрацювання теоретичних положень пропонуються вправи.

Вправи

I. Доповніть наступні фрази так, щоб вони утворили фразеологізми. Поясніть їхні значення.

1. From beginning to
2. From head to
3. Through thick and
4. For good and
5. From top to
6. Over head and
7. Bag and
8. Root and
9. From first to

II. Покажіть, що ви розумієте значення наступних фразеологізмів. Складіть з кожним із них речення.

1. Next door to. _____
2. Within reach. _____
3. Within call. _____
4. At one's elbow. _____
5. Within a stone's throw. _____
6. Under one's nose. _____
7. Step by step. _____

8. By little and little. _____

9. On the spur of the moment. _____

10. Bit by bit. _____

III. Виберіть адвербіальні фразеологізми з наступних речень:

1. The matter with Nick is that I wasn't serious with him ...
2. This strange writer thinks himself the devil of a swell.
3. It's snowing like hell.
4. Mag was a girl with whom it was not easy to gossip or small-talk.
5. In a manner he was not right.

IV. а) Доповніть наступні фразеологізми так, щоб вся одиниця була алітерованою. (Бажане значення наведено в українському перекладі в дужках).

б) Використайте ці фразеологізми у власних реченнях.

1. Bag and ... (з усіма пожитками).
2. Hand in ... (разом).
3. By and by... (потім, пізніше).
4. Neck and ... (у рівному положенні, не відстаючи).
5. Step by ... (поступово).

V. а) Вкажіть, які з фразеологічних адвербів є (1) зрощеними, (2) єдністями, (3) сполученнями.

б) Перекладіть їх українською мовою.

In the nick of time _____

Lock, stock and barrel _____

At sixes and sevens _____

Over and above _____

At last _____

Between wind and water _____.

*VI. Проаналізуйте структуру та значення наступних фразеологічних одиниць.
Якщо є сумніви, зверніться до словників.*

In the twinkling of an eye

At one jump

Before you can say Jack Robinson

On the spot

Inch by inch

At one's fingers' end

Within hearing

At one's door.

*VII. а) Проаналізуйте структуру наступних фразеологічних одиниць. б)
Запам'ятайте їх. в) Наведіть їхні українські еквіваленти.*

At any cost

For the time being

With might and main

Late in the day

Sooner or later

In full

In step

From fair to middling

Day and night

As the hollow of one's hand

Before the ink is dry.

VIII. Наведіть якомога більше адвербіальних фразеологізмів, використовуючи будь-які з наведених нижче слів.

Day, by, step, and, on, in, within, till, before, at, with, from.

IX. Перекладіть фразеологізми з вправи VIII українською мовою. Розкажіть про їхню структуру. Складіть власні речення, використовуючи їх.

X. Вкажіть, які ідеї виражають наступні групи фразеологічних одиниць. Чи є якась різниця у значенні між виразами в межах однієї групи?

1.From first to last,
from top to bottom,
to the top of one's bent.

2.Next door to,
within hearing,
on the tip of the tongue.

3.In the twinkling of a eye,
at one jump,
at once.

4.By degrees,
drop by drop,
by slow degrees.

XI. Перекладіть фразеологічні одиниці з вправи X. українською мовою. Класифікуйте їх за всіма відомими вам параметрами.

XII. Згрупуйте наведені нижче обставинні фразеологізми у прийменникові та сполучникові. Перекладіть українською мовою. Складіть власні речення, використовуючи їх:

High and low _____;

at last _____;

neck and neck _____;

by dint of _____;

at the head of _____;

by and by _____;

in view of _____;

off and on _____.

Висновки до розділу 2

Аналіз основних характеристик англійських фразеологічних адverbів показав, що:

Фразеологічні адверби є особливим видом фразеологічних зворотів, які походять із різних сфер уживання мови, а також запозичені з інших мов.

До складу адverbіальних фразеологічних одиниць в якості компонентів входять різні частини мови. Вони можуть бути прийменниково-іменниковими, прийменниково-прислівниковими, іменниково-сполучниковими, займенниково-іменниковими, прикметниково-іменниковими, прислівниково-прийменниково-іменниковими. До особливої групи слід віднести одиниці, що походять із колишніх підрядних речень, порівняльних, герундіальних та абсолютних зворотів.

Характерною особливістю деяких з досліджуваних одиниць є їх відносно

вужька сполучуваність із групами дієслів, близьких за значенням. Необхідно розрізнявати в таких випадках адвербіальні фразеологізми та дієслівні фразеологічні одиниці з прислівниками.

Фразеологічні адверби різняться неоднаковим ступенем семантичної стійкості (зрощення, єдності, сполучення), а також стійкості структурної, у результаті чого можуть утворюватися структурні варіанти та фразеологічні синоніми. При розрізненні тих та інших слід виходити з урахування рівноцінності їх семантичних, синтаксичних і емоційно-експресивних функцій у реченні.

Уживання артикля в адвербіальних фразеологізмах носить специфічний характер. Артикль лексично закріплений за компонентами і не має самостійного значення, лише указуючи на сліди колишнього лексичного розчленування адвербіальних сполучень. Відсутність артикля пояснюється семантико-синтаксичним переосмисленням компонентів і лексикалізацією всього звороту.

Однією з ознак еквівалентності адвербіальних фразеологізмів окремій частині мови – прислівнику є їх схоже синтаксичне вживання у функції різних обставин.

Прислівникові фразеологічні звороти за своєю семантикою поділяються на квалітативні та циркумстантні. Квалітативні представлені одиницями образу дії та міри і ступеня. Циркумстантні – фразеологізмами, що означають місце, час, ціль, причину звершення дії.

Ад'єктивні звороти можуть бути представлені тими, що виражають зовнішню характеристику дії, і тими, що – внутрішню. Серед них також виділяють напівкомпаративні інтенсифікатори, в основі яких лежить компаративна структура та які містять емоційний компонент у семантичній структурі.

Нерідко утворюються перехідні типи обставин із суміщенням у одному й тому ж адverbіальному фразеологізмі різних обставинних значень. При визначенні обставинного значення необхідно виходити з урахування: контексту; лексичного значення компонентів, дієслова, що означається; прийменника; ступеня семантичного розкладання адverbіального фразеологічного звороту.

Розроблена система завдань для вивчення англійської фразеології мала на меті навчити учнів середньої школи розпізнавати та інтерпретувати структурні та семантичні особливості фразеологічних одиниць різних підкласів.

ВИСНОВКИ

Фразеологія останніми десятиріччями привертає до себе дедалі більшу увагу дослідників-мовознавців, а також істориків, літераторів та педагогів. І це цілком зрозуміло. Вона, як і мова взагалі, є надійною схованкою здобутків культури, звичаїв, прагнень і сподівань народу.

Основа фразеології – фразеологічна одиниця сприймається як певна цілісність, що в процесі мовлення заново не твориться, а відтворюється, бо вона вже є в системі мови в готовому вигляді, має свої притаманні тільки їй ознаки. Повне або часткове переосмислення – ознака типового фразеологічного звороту. Пристосовуючись до аналізу структури фразеологічної одиниці, треба насамперед визначити її межі. Межа фразеологізму – складне речення. Утворення, які виходять поза його межі, не можуть розглядатися як фразеологічної одиниці. Невід'ємною властивістю фразеологічної одиниці, крім відтворюваності, є її стійкість. Постійне, традиційне вживання кількісно обмежених комбінацій слів, їх внутрішня монолітність надають фразеологічним одиницям стійкості, забезпечують їх структурну і семантичну виразність. Фразеологічна одиниця також характеризується цільністю значення, синтаксичною неподільністю.

Фразеологія доволі складна і поширена тема. На вивчення фразеології як лінгвістичної дисципліни за програмою загальноосвітньої середньої школи відводиться невелика кількість годин, що не дає змогу розкрити всі питання, які стосуються даної теми. На сучасному етапі формування системи освіти України гостро стоїть проблема навчання, та висуваються все більші вимоги до викладача, рівня його професіоналізму і майстерності. У зв'язку з цим виникає гостра проблема в пошуку нових форм і методів навчання, які активізували б можливість застосування здобутих знань на практиці. Розвиток в учнів навичок

фразеологічного аналізу, мовної культури забезпечується впровадженням у шкільні програми різноманітних аспектів теорії мови, фразеології зокрема.

Деякі питання фразеології ще чекають свого вирішення: не до кінця розкриті закономірності, що властиві сталим сполученням, не завжди зрозумілі межі між складним словом і фразеологічною одиницею тощо. Але ми вважаємо, що дослідження в даній сфері є перспективними, і вирішення цих питань допоможе як науковцям, так і вчителям мови в їх практичній роботі.

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

Грецьк. – грецька мова

Змн – займенник

Ім – іменник

Прк – прикметник

Прм – прийменник

Прс – прислівник

Сп – сполучник

ФО – фразеологічна одиниця

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ажнюк Б.М. Англійська фразеологія в культурно-етнічному висвітленні : монографія. Київ : Наукова думка, 1989. 136 с.
2. Алефіренко М.Ф. До питання про структуру компаративних фразеологізмів української мови. *Питання словотвору і граматичної структури української мови*. Дніпропетровськ: ДДУ, 1976. С. 43-52.
3. Алефіренко М.Ф. Теоретичні питання фразеології : монографія. Харків, Вища школа, 1987. 136 с.
4. Англо-український фразеологічний словник / Укл. К.Т.Баранцев. – К. : Знання. 2006. 1056 с.
5. Баран А., Зимомря М. Теоретичні основи фразеології: навчальний посібник. Ужгород : Уж.ДУ, 1999. 176 с.
6. Варга Н.І. Лексикологія англійської мови : навчально-методичний посібник. Ужгород : Вид-во УЖНУ, 2024. 144 с.
7. Голянич М.І., Стефурак Р.І., Бабій І.О. Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія / за редакцією М. І. Голянич. Івано-Франківськ : Сімик, 2011. 272 с. ISBN 978-966-8067-71-6
8. Гороть Е.І. Лексикологія сучасної англійської мови: навчальний посібник. К. : Либідь, 1996. 128 с.
9. Давиденко Л.Б. Фразеологічна одиниця в структурі синтаксичного вільного словосполучення. *Мовознавство*. 1992. № 3. С.40-45.
10. Демський М.Т. Лексичні та граматичні особливості українських іменникових фразеологізмів. *Мовознавство*. 1981. №2. С. 35-41.
11. Жуйкова М. Типологія ідіом у когнітивно-генетичному аспекті. *Мовознавство*. 2004. № 4. С. 72-81.

12. Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни. Т. 1. Д.: ДНУ, 2012. 402 с.
13. Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни. Т. 3. Д.: ДНУ, 2012. 426 с.
14. Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни. Т. 4. Д.: ДНУ, 2012. 388 с.
15. Загнітко А. Сучасний лінгвістичний словник. Вінниця : ТВОРИ, 2020. 920 с.
16. Клименко І.М. Основні характеристики англійських прислівникових фразеологічних одиниць. *Актуальні проблеми філології і методики викладання мов*: Зб. наук. праць КДПУ. Вип. 7. Кривий Ріг, 2010. С.34-44.
17. Клименко І.М. Семантичний аспект зіставлення англійських та українських фразеологічних одиниць. *Філологічні студії. Науковий вісник КНУ*: Зб.наук.пр. Вип. 9. Кривий Ріг, 2013. С. 206-212.
18. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : підручник. К. : Видавничий центр «Академія», 2003. 464 с.
19. Луця'нова Г.В. Лексикологія англійської мови : конспект лекцій. Харків : Вид-во ХНПУ ім. Г.С.Сковороди. 2017. 60 с.
20. Марчишина А.А., Петрова Т.М. Англійська лексикологія : теорія та практика : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Вид-во К-ПНУ ім. І.Огієнка. 2020. 79 с.
21. Медведєв Ф.П. Українська фразеологія : підручник. Харків : ХГУ, 1977. 530с.
22. Методика навчання іноземних мов в середніх навчальних закладах : підручник для вузів / Під ред. С.Ю.Ніколаєвої. К. : Ленвіт, 1999. 320 с.
23. Мостовий М.І. Лексикологія англійської мови : підручник. Харків : Основа, 1993. 256 с.

24. Павліченко А. Інтенсифікація та оптимізація навчання англійської мови в умовах гуманітарної гімназії. *Англійська мова та література*. 2003. № 36. С. 2-10.
25. Раєвська Н.М. Англійська лексикологія : підручник. К. : Вища школа, 1971. 336 с.
26. Ужченко В.Д. Внутрішня форма фразеологізму в зв'язку із внутрішньою формою слова. *Мовознавство*. 1993. № 3. С. 23-30.
27. Bally Ch. *Linguistique generale et linguistique francaise*. Edition Francke, 2019. 412 p. <https://scribd.com/document/579368549/Linguistique-General-Et-Linguistique-Francaise-Bally-Charle-Bpt6k858607j-1>
28. *The Big Book of American Idioms*. Jackie Bolen Publisher, 2020. 83 p.
29. Burke D. *Street Talk-1*. Berkeley : Optima Books, 1992. 272 p.
30. Burke D. *Street Talk-2*. Berkeley : Optima Books, 1992. 254 p.
31. Collis H. *101 American English idioms. Understanding and speaking English like an American : dictionary*. Lincolnwood : Passport Books, 1991. 104 p.
32. Crystal D. *Encyclopedia of the English Language*. Cambridge : Cambridge University Press, 1997. 490 p.
33. *Defining New Idioms and Alternative Forms. Cross Cultures. Asnel Papers / Ed. by E.Breitinger*. Rodopi Bv Editions, 1996. 282 p.
34. Feare R. *Everyday Idioms for reference and Practice. Book One*. Pearson Education ESL, 2005. 186 p.
35. Grairns R. *Working with words: A guide to teaching and learning vocabulary : manual*. Cambridge : Cambridge University Press, 2016. 200 p.
36. Hansen B. *Englische Lexikologie : manual*. Leipzig: VEB Verlag Enzyklopedie, 1985. 297 p.
37. Hidekel S.S. *A Course in Modern English Lexicology : manual*. К. : Vyscha Skola, 1979. 269 с.

38. Hornby A. S. The Advanced Learner's Dictionary of Current English. Oxford : Oxford University Press, 1982. 842 p.
39. Howarth P. Phraseology in English learning and dictionary making : monograph. Tübingen : Niemeyer, 1996. 215 c.
40. Hutchison Eichler M. Against All Odds: Speaking Naturally with Idioms. Heinle ELT, 1991. 240 p.
41. Jeffries L. Meaning in English. An introduction to language study. New York : St.Martin's Press, 2008. 267 p.
42. Kveselevich D.I., Sasina V.P. Modern English lexicology in practice : manual. Vinnytsa : Nova Knyha Publishers, 2003. 128 p.
43. Lexicology and Phraseology of Modern English : a practical guide / Comp. by I.Klymenko. Krivyi Rih: KDPU, 2005. 52 p.
44. Lyons J. Introduction to theoretical Linguistics : monograph. Cambridge : Cambridge University Press, 1996. 371 p.
45. Liu D. Idioms: Description, Comprehension, Acquisition. Taylor & Francis, 2007. 224 p.
46. McMordie W. English Idioms and How to Use them. Creative Media Partners, 2021. 368 p.
47. Makkai A. A. Dictionary of American Idioms. New York : Barron's, 1995. 458 p.
48. Makkai A. Idiom Structure in English : monograph. The Hague, 1987. 365 c.
49. Matthews P. The Concise Oxford Dictionary of Linguistics. Oxford : Oxford University Press, 1997. 410 p.
50. Murray J.A.H. The Oxford English Dictionary. Oxford : Oxford University Press, 1993. 764 p.
51. Nikolenko A.G. English Lexicology. Theory and practice : manual. Vinnytsa : Nova Knyha, 2007. 528 p.

52. Oxford English Living Dictionary (OELD) [Electronic Resource]. Mode of access : <https://en.oxforddictionaries.com>
53. Povey J. Get it right : manual. L., 1984. 152 c.
54. A Practical Guide to Lexicography / Ed. By P. van Sterkenberg. Amsterdam : Benjamin's Publishers, 2014. 321 p.
55. Safire W. Take my word for it : monograph. New York : Prentice Hall, 1986. 356 p.
56. Sweet H. A New English Grammar. Cambridge: Cambridge University Press, 2015. 534 p.
57. Vizetelli F.H., De Bekker L.J. A Desk Book of Idioms and Idiomatic Phrases in English Speech and Literature. Literary Licensing, LLC, 2011. 506 p.
58. Webster's New World Dictionary. NY : Prentice Hall Press, 1986. 1692 p.
59. Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language. New York : Portland House, 1989. 2078 p.
60. Whitford H.C. Handbook of American idioms and idiomatic usage : dictionary. N.Y. : Regents Publishing Company, 1993. 188 p.